

Heyet Tahrir eş-Şam'ın Bir Sonraki Adımı Ne Olacak?

AHMAD ABAZİD

[Bu yazının Arapça orijinal versiyonu Al Sharq Forum'un web sayfasında mevcuttur]

Özet: Heyet Tahrir eş-Şam (HTŞ) örgütü, İdlib'de giderek tırmanan bir askerî harekâtlar ve otoritesinin iç bütünlüğüne yönelik bir meydan okumayla karşı karşıya. Rusya'nın başlattığı askerî harekât çerçevesinde -gerek İdlib'in derinliklerine uzanan operasyonlara devam etmesi gerekse Türkiye'nin Rus teklifine uyararak örgüte baskı uygulama ihtimali- HTŞ üzerinde giderek artan tehditler yaratıyor. İçeride ise HTŞ ve sivil kolu olan Kurtuluş Hükümeti, halkın protesto eylemleriyle bir kez daha karşı karşıya; yine örgüte, lideri Cevlani'ye ve pragmatik siyasetine saldıran ve örgütü mali yolsuzlukla suçlayan kendi içi ve dışındaki cihadi akımlardan yükselen paralel bir kampanyayla da yüzleşiyor. HTŞ'nin önünde çeşitli seçenekler var: (i) düşmanlarının istediği şekilde örgütü lağvetmek, (ii) tıpkı daha evvel yaptığı gibi yeni dönüşümlere girişmek, (iii) baskılara direnip mevcut örgüt kalıbına tutunmak. Üçüncü seçenek şu an en muhtemel senaryo gibi görünmekle birlikte, bölgesel ve uluslararası durum HTŞ'nin halen daha muamma olan geleceğinde.

Giriş

Ahraru'ş-Şam örgütünün Temmuz 2017'de yenilgiye uğratılması ve [Türkiye'ye açılan] Babu'l-Heva sınır kapısından çıkartılmasıyla birlikte HTŞ, İdlib ve kırsalı ile kuzey Hama kırsalını kapsayan Suriye'nin kuzeybatısında hâkim grup haline geldi. [Muhaliflere ait] Geçici Hükümete ve Devrimci Akıma bağlı yerel meclislere alternatif olarak, bölgeye Kurtuluş Hükümeti denilen kendi sivil kolunu dayattı. Ancak Batı Halep kırsalı HTŞ'nin görece egemenliği dışında, Zengi hareketinin ve Geçici Hükümetin kontrolünde kaldı. Ayrıca Sukuru'ş-Şam ve Ahraru'ş-Şam'ın kontrolündeki Zaviye Dağı ve Ğab Ovası bölgeleri ve HTŞ'yi reddeden sivil hareketlerin aktif olduğu başta Maaratu'n-Numan gibi bazı cepler de vardı. Bütün bunlar o dönemde HTŞ'nin kırılğan bir hakimiyete sahip olduğu anlamına geliyordu.

Ahraru'ş-Şam'a saldırarak ve Babu'l-Heva sınır kapısını kontrol ederek HTŞ, Ankara'nın karşısına kendisini -iş birliği yapılması gereken sahaya hâkim taraf olarak- yerleştirmek suretiyle, Astana süreci uyarınca Türkiye'nin İdlib'e müdahale etmesini bekledi. İlk Türk askerî konvoyu

İdlib'e 13 Ekim 2017'de girdi² ve konvoya HTŞ eşlik etti. Örgüt, bölgesel ve uluslararası kabul görmek ve böylelikle terör örgütleri listesinden çıkabilmek ve -lideri Ebu Muhammed el-Cevlani'nin önce Şam'ın Fethi Cephesi'nin, ardından HTŞ'nin kurulmasından itibaren izlediği ılımlılığı ispat etme siyaseti çerçevesinde- İdlib'deki kontrolünü kabul ettirebilmek için bu adıma oynadı.

Ancak bu pragmatik değişimler ve Astana sürecinin sonuçları çerçevesinde Türkiye'nin müdahalesini kabul etmesi, HTŞ'nin daha evvel rakip yerel fraksiyonlara ve -cihatçı literatürde laik ordu olarak nitelenen- Türk ordusuna karşı kullandığı fetvalar ve cihatçı sloganlarla çelişiyordu. 2015 Ağustos'unda Nusra Cephesi, Türkiye ve ABD safında savaşa girmenin caiz olmadığını ilan ederek, Türkiye'nin IŞİD'e karşı müdahalesi öncesinde Kuzey Halep kırsalından çekilmişti.³ [Nusra yerine kurulan] Şam'ın Fethi Cephesi de Fırat Kalkanı Operasyonu'nun başlamasıyla birlikte "herhangi bir bölgesel taraf altında" savaşmayı yasaklayarak aynı fetvayı tekrarladı.⁴ 2017 başında Astana sürecinin ilk turunun akabinde Şam'ın Fethi Cephesi, savaşmaya ve Astana'nın sonuçlarını

Ahraru’ş-Şam’a saldırarak ve Babu’l-Heva sınır kapısını kontrol ederek HTŞ, Ankara’nın karşısına kendisini –iş birliği yapılması gereken sahaya hâkim taraf olarak- yerleştirmek suretiyle, Astana süreci uyarınca Türkiye’nin İdlib’e müdahale etmesini bekledi

uygulamaya hazırlandıkları suçlamasıyla silahlı gruplara karşı büyük bir savaş açtı.⁵ Ardından Türkiye’ye ait gözlem noktaları kurulmasını içeren çatışmasızlık anlaşmasının uygulanmasını bir “ihamet” olarak niteledi⁶ ve fetvalarındaki ve açıklamalarındaki çelişkiler Türkiye’nin İdlib’e müdahalesine günler kalana kadar devam etti.⁷

Daha sonra HTŞ, Şubat ve Mart 2018’de bölgedeki kontrolünü neredeyse yitireceği bir saldırıya maruz kaldı. Öyle ki Tahrir Suriye Cephesi (Ahraru’ş-Şam ve Zengi Hareketi) saldırıdığı anda HTŞ, -çatışmanın ilk iki haftası içinde- Batı Halep kırsalı ile Güney ve Kuzey İdlib kırsalındaki mevzilerinin çoğundan geri çekilmek zorunda kaldı.⁸ Ancak Türkistan İslam Partisi ile ittifak içinde bir karşı-saldırıyla bu bölgeleri geri aldı ve iki ay süren çatışmaların ardından ateşkese varılırken⁹ HTŞ, devrimci gruplar karşısında hâkimiyet kurabileceğini bir kez daha ispatladı.

Daha sonra İdlib ve Hama’da kalan devrimci gruplar, -Amerikan destek programının kesilmesinin ardından Müşterek Operasyon Merkezi’nin bir parçası olmuş grupları bünyesine katarak- Türkiye’nin himayesi altında 29 Mayıs 2018’de Ulusal Kurtuluş Cephesi adıyla yeniden birleşti.¹⁰ Ancak 1 Ağustos 2018’de Ahraru’ş-Şam, Sukuru’ş-Şam ve Feylaku’ş-Şam’ın da aralarında bulunduğu (Ceyşu’l-İzze dışında) bölgedeki bütün muhalif ve Özgür Suriye Ordusu’na bağlı grupları içerecek şekilde yeniden yapılanmaya gidildi.¹¹

Ankara’nın Rus-Türk uzlaşmasını sonlandırmakla tehdit ettiği diplomatik tırmandırma siyasetinin akabinde, 17 Eylül 2018’de Türkiye ve Rusya devlet başkanları arasında bombardımanı, göçü ve korkutucu askerî tırmanışı durdurmak üzere İdlib konusunda Soçi’de bir anlaşmaya varıldı. Anlaşma silahlı grupları tampon bölgeden uzaklaştırmayı ve terör örgütleriyle savaşı sürdürmeyi öngörüyor,¹² ilan edilen anlaşma maddeleri -çıkan söylentilerin aksine- HTŞ’nin tasfiyesini içermiyordu. HTŞ, anlaşmayı tasdik eden ve Ankara’nın çabalarını hoş karşılayan bir bildiri yayımladı¹³ ki bu, örgütün söyleminde büyük bir değişimi ve Türkiye’ye yakınlaşma çabasını gösteriyordu.

***Daha sonra İdlib ve Hama'da kalan devrimci gruplar,
-Amerikan destek programının kesilmesinin ardından
Müşterek Operasyon Merkezi'nin bir parçası olmuş grupları
bünyesine katarak- Türkiye'nin himayesi altında 29 Mayıs
2018'de Ulusal Kurtuluş Cephesi adıyla yeniden birleşti***

HTŞ, İdlib'deki hâkimiyetini sağlamlaştırmakta ve Kurtuluş Hükümeti üzerinden kurumsal, güvenlik ve iktisadi ağının inşasını tamamlamakta Soçi Anlaşması'ndan faydalandı. Aynı zamanda Suriye'nin güneyinde ve ortasında muhasara altındaki yerleşimlerin devrimci sakinlerinin İdlib'e tehcirinden, böylelikle -ağırlıklı olarak kendisine bağlı- yerinden edilmiş savaşçıların HTŞ çatısı altında bölgesel bloklar şeklinde toplanmasından da istifade etti.¹⁴

Soçi Anlaşması'ndan sonra HTŞ, bölgede rakip bir otorite kurulmasını engellemek için Ulusal Kurtuluş Cephesi'ne karşı savaşını aralıklı çatışmalar şeklinde yeniden başlattı. HTŞ'nin saldırıları Zengi Hareketine odaklanmıştı; ancak Ulusal Kurtuluş Cephesi'ne bağlı grupların ve bölgelerin çatışmalara katılmasıyla savaşın çapı, özellikle de Ğab Vadisi, Zaviye Dağı ve Kuzey İdlib kırsalına doğru genişledi.

Sonucu belirleyen çatışma 2019 yılı başında yaşandı; HTŞ, Batı Halep kırsalında Zengi Hareketi'ne topyekûn bir saldırı başlatarak örgütü dağıttı ve geleneksel kalesi olan bu bölgeden kovarak Afrin'e gitmelerinin önünü açtı.¹⁵ Her ne kadar Ulusal Kurtuluş Cephesi, -çatışmaların ilk aşamasında HTŞ'nin Ğab Vadisi, Zaviye Dağı ve Güney İdlib kırsalı yakınlarındaki önemli mevzilerini almayı başarsa da- Zengi Hareketi'nin çöküşünün ardından genel olarak savaşmamayı ve mevzilerini korumayı tercih ederek Ğab Vadisi ve Zaviye Dağı ceplerinde -kuşatma ve tehdit altında- HTŞ'ye boyun eğdi.¹⁶

Ulusal Kurtuluş Cephesi ile HTŞ arasında ateşkes anlaşması 10 Ocak 2019'da imzalandı ki bu aslında HTŞ'nin zaferini ilan etmesiydi. Anlaşma, -tıpkı rejimle imzalanan yerel uzlaşma anlaşmalarında Şam hükümetinin dayatılmasını, ağır silahlara el konmasını ve uzlaşmaya karşı çıkan savaşçılardan isteyenlerin dışarı çıkartılmasını içermesi gibi- Kurtuluş Hükümeti kurulmasını, savaşçılardan isteyenlerin bölgeden çıkmasını ve fraksiyonların mevzilerinde kalmasını öngörüyordu. HTŞ zafer bildirisinde İdlib'e bağlı bütün bölgelerin ve Hama kırsalının Kurtuluş Hükümetine tâbi olduğunu ilan etti.¹⁷

Bu son savaşlar, örgütün bölgenin korunmasını üstlenen en büyük askerî kuvvet olduğuna dair –daha evvel devrimci askerî gruplarla savaşı ve onları dağıtması sırasında kullandığı– eski iddialarını yıktı. Bu imajın yıkılması, sadece HTŞ’nin yerelde kendisini dayatma becerisini zaafa uğratmadı, aynı zamanda dışarısı –özellikle de Ankara– karşısında etkili tek güç imajını da sarstı

Hama’da Rus Askerî Harekâtının Etkileri

Bu durum, Mart 2019’da hava bombardımanıyla start alan ve 6 Mayıs’ta kara harekâtına dönüşen son Rus askerî harekâtının başlangıcına kadar devam etti. Rus savaş uçaklarıyla destekli rejim kuvvetleri, başlangıçta -henüz daha silahlı gruplar saflarını yeniden düzenleyemeden ve Tel Milh ve el-Cubeyn’de karşı saldırıya girişmeden evvel- Kefr Nebude ve Kal’atu’l-Madik başta olmak üzere birçok mevziyi kontrolü altına alabildi.¹⁸ 13. Astana toplantısında ateşkes ilan edilmesine rağmen,¹⁹ günler sonra yeniden başlayan savaşın ikinci raundunda Rusya ve rejim kuvvetleri, Han Şeyhun şehrine kadar ulaşarak Kuzey Hama kırsalını tamamen kontrol altına aldı.²⁰

Daha evvel HTŞ’nin saldırısına uğrayan ve Ğab Ovası, Zaviye Dağı ve İdlib’de kısmen dağılan Ulusal Kurtuluş Cephesi’ne bağlı silahlı grupların hızlıca toparlanıp birleşmesi ve savaş cephelerinin büyük kısmının yükünü üstlenmeleri dikkat çekiciydi. Keza, daha evvel- Ulusal Ordu’ya katıldığı suçlamasıyla insanları tutuklayan- HTŞ’nin karşı çıkıp engel olmasına rağmen, Afrin ve Fırat Kalkanı bölgesindeki Türkiye destekli Ulusal Ordu’ya bağlı gruplardan ardı ardına yardım ve desteklerin gelişi de dikkate değerdı.²¹

HTŞ hasımlarının Ulusal Cephe ve Ulusal Ordu’ya katılımı ve ayrıca HTŞ’ye bağlı olan el-Hubeyt, Haraç Abidin ve Han Şeyhun gibi kilit merkezlerin düşmesi²², örgütün performansının beklentilerin altında olduğunun -kendi destekçileri nazarında dahi- açıkça görülmesini sağladı. Her ne kadar HTŞ Hama çatışmalarında 500’den fazla kişinin öldürüldüğünü açıklasa da²³ bu son savaşlar, örgütün bölgenin korunmasını üstlenen en büyük askerî kuvvet olduğuna dair -daha evvel devrimci askerî gruplarla savaşı ve onları dağıtması sırasında kullandığı- eski iddialarını yıktı. Bu imajın yıkılması, sadece HTŞ’nin yerelde kendisini dayatma becerisini zaafa uğratmadı, aynı zamanda dışarısı -özellikle de Ankara- karşısında etkili tek güç imajını da sarstı.

Ancak muhalif silahlı grupların HTŞ'yle bir çatışmaya girmesi uzak bir ihtimal; hele de Rusya ve rejim kuvvetlerinin böyle bir çatışmadan istifade etmesinden korkulurken ve İdlib'de sürdürülebilir veya uzun vadeli ateşkes garantisi de HTŞ'nin var olmaması halinde Moskova'nın saldırmaktan vazgeçme garantisi de bulunmazken...

HTŞ'ye Karşı Halk Hareketi

Kuzey Hama kırsalının düşmesiyle birlikte HTŞ'ye karşı kampanya tırmandı ve devrimci aktivistler, HTŞ'ye, lideri Cevlani'ye ve sivil kolu olan Kurtuluş Hükümetine karşı sloganlar atarak İdlib ve kırsalında kitlesel gösteriler düzenlediler. Bu gösterilerin doğrudan nedenleri arasında Kurtuluş Hükümetinin vergileri arttırmasının ve hizmet düzeyinde başarısızlığının yanı sıra, elektrik verilen saatleri sınırlandırma kararı da vardı. Yerinden edilenlerin ve göçmenleri yaşadığı insani kriz, -özellikle bazı sivil örgütlerin, HTŞ'nin baskısı ve dayattığı haraç nedeniyle²⁴ veya bağışçıların desteği kesmeleri yüzünden²⁵ hizmet alanından ellerini çekmelerinden sonra- şiddetlendi. Buna bir de HTŞ'ye kendini feshetmesi için yapılan siyasi baskıları eklemek lazım.

Ulusal Kurtuluş Cephesi'ne gelince, cepheye bağlı silahlı gruplar, HTŞ'nin sınır kapılarını ve ticari hareketliliği kontrol altına almasından sonra kendi kaynaklarının kesintiye uğramasıyla çok büyük zarar gördüler; tıpkı daha evvel depolarının çok büyük bir kısmını HTŞ'ye kaptırdıkları gibi. Müşterek Operasyon Merkezi'nin kapatılmasından sonra örgütün uluslararası ilişkileri Ankara'yla sınırlı kaldı. İdlib'e yönelik Rus harekâtının başlamasıyla birlikte kuvvetlerini hızlıca toparlamak zorunda kaldı ve Türkiye'nin desteğinin yanı sıra halktan kampanyalarla bağış toplamaya

yöneldi.²⁶ Beklenenden daha düşük askerî performansına ilaveten, HTŞ'ye karşı bütün bu boğucu unsurlar bir araya gelerek birikti.

Ancak muhalif silahlı grupların HTŞ'yle bir çatışmaya girmesi uzak bir ihtimal; hele de Rusya ve rejim kuvvetlerinin böyle bir çatışmadan istifade etmesinden korkulurken ve İdlib'de sürdürülebilir veya uzun vadeli ateşkes garantisi de HTŞ'nin var olmaması halinde Moskova'nın saldırmaktan vazgeçme garantisi de bulunmazken...

Cihatçılarla İlişkiler

Öte yandan HTŞ içinden ve dışından, -Cevlani'yi ve pragmatik politikalarını eleştiren ve mali yolsuzlukla suçlayan- cihatçıların sesleri yükseldi. Bunların en başında, HTŞ içindeki Halepli savaşçıları bir araya toplayan Ömer Ordusu komutanı, "Ebu'l-Abd Eşidde" lakabıyla tanınan Abdulmuin Kahhal geliyordu.²⁷ HTŞ'ye katılmadan evvel Halep'te Ahraru'ş-Şam grubunda bulunduğu dönemden bu yana Eşidde, Mısırlı şeri otoriteler (Ebu Şuayb ve Ebu'l-Yakzan) ile birlikte bir grup oluşturmuş ve daha sonra HTŞ'ye rakip örgütlere, bilhassa eski örgütü Ahraru'ş-Şam'a karşı savaşma çağrısının öncüsü olmuştu.

Ebu'l-Abd'ın HTŞ liderliğine karşı darbesinden sonra, Cevlani'ye yönelik suçlamalarını onaylayan birçok duruş ortaya çıktı. Mesela

Bu son darbe ister ideolojik kanaatlerden kaynaklansın ister gerçek bir otoriteye sahip olmamanın neticesi, isterse HTŞ liderliği içindeki kararların etkisi olsun, cihatçı çevrelerde HTŞ'yi ve liderini artık cihadi bir akım olarak kabul etmeyen genişçe bir cereyanı yansıtıyor

eski HTŞ kadısı olan ve hasımları öldürmeyi en şiddetli şekilde kışkırtan, hatta meşhur "Ahraru'ş-Şam unsurlarını kafalarından vurma" fetvasını²⁸ veren Ebu'l-Yakzan el-Misri, istifa ettikten sonra Cevlani'nin askerî ihmali ve idari yozlaşma ile ilgili bir açıklama yayımladı.²⁹ Ayrıca HTŞ'nin askerî mahkemesinde kadı olan İssam el-Hatip, Cevlani'yi uluslararası kararlar doğrultusunda kasıtlı görünen toprakların düşürülmesinden sorumlu olmakla³⁰ ve eşi Betül Cündiyye de HTŞ'yi kadınlara karşı cinsel taciz ve istismarla suçladı.³¹ Aynı suçlamalara, bir de bu akımın en önde gelen şeri otoritesi sayılan Mısırlı Talha el-Mesiri'ninkiler eklendi; Mesiri, Cevlani'yi istifaya davet etti ve muhaliflerinin öldürülmesinden sorumlu olmakla zımnen itham etti.³²

Bu son darbe ister ideolojik kanaatlerden kaynaklansın ister gerçek bir otoriteye sahip olmamanın neticesi, isterse HTŞ liderliği içindeki kararların etkisi olsun, cihatçı çevrelerde HTŞ'yi ve liderini artık cihadi bir akım olarak kabul etmeyen genişçe bir cereyanı yansıtıyor. Bu cereyanı Ebu Muhammed el-Makdisi, Ebu Katade el-Filistini, Hani el-Sibai ve El Kaide gibi geleneksel tüm cihadi Selefi semboller de dahil. Hatta HTŞ'nin -ister Türkiye'yle ilişkiler konusu olsun, isterse ateşkes rıza göstermesi veya ılımlı siyasi söylemi olsun- sergilediği pragmatik davranışlarının kendi verdiği fetvalarla çelişmesinin ardından Nusra Cephesi'nin kurucularının ve dini otoritelerinin de büyük bir kısmını içeriyor.³³

Tutuklanmadan evvel yayımlanan görüntülü konuşmasında³⁴ Ebu'l-Abd Eşidde, HTŞ'nin aylık maddi kaynağının 13 milyon dolara ulaştığından, ismini vermediği bir ülkeden kuruluşu sırasında 100 milyon dolar kadar para aldığından, ayrıca geniş bir ticari ve iktisadi ağı yönettiğinden, ama askerî açıdan ve hizmet bakımından bölgeye bir harcama yapmadığından bahsetti. Cevlani'ye muhalefet eden seslerin uzaklaştırıldığını belirtti ve dedi ki HTŞ, Hama savaşını önceden biliyordu ama bölgeyi tahkim etmediğinden düştü.

HTŞ, Ebu'l-Abd'ı ve bu videoyu çekmekle suçlanan, örgüt savunucusu medya aktivisti Ahmed Rahhal'i tutukladı. Bu arada daha evvel HTŞ mensubu olan bir grup cihatçının örgüt tarafından tutuklanmaktan ve öldürülmekten

***Tutuklanmadan evvel yayımlanan görüntülü konuşmasında Ebu'l-
Abd Eşidde, HTŞ'nin aylık maddi kaynağının 13 milyon dolara
ulaştığından, ismini vermediği bir ülkeden kuruluşu sırasında 100
milyon dolar kadar para aldığından, ayrıca geniş bir ticari ve iktisadi
ağı yönettiğinden, ama askerî açıdan ve hizmet bakımından bölgeye
bir harcama yapmadığından bahsetti***

korkarak Türkiye'ye doğru kaçtığına dair haberler geldi.³⁵ Cevlani'nin cihatçılığından şüphe duyulması, yaşanan dönüşümün bir sonucuydu. İlk başta El Kaide'yle bağlarını koparıp Nusra'yı, Şam'ın Fethi Cephesi'ne dönüştürdü (28 Temmuz 2016). Bu dönüşümle birlikte Cevlani ile El Kaide örgütü arasında bir kopuş ve husumet baş gösterdi. Cevlani, ilişkileri koparma sürecini tamamlamak için El Kaide lideri Eymen Zevahiri'nin yokluğundan istifade etti. Zevahiri, "Fitne olmaması için sizinle savaşağız" (4 Ekim 2017) başlıklı konuşmasında yeniden bağlantıya geçmek için El Kaide'ye biatın zorunlu olduğunu, bunu terkin haram bir iş olduğunu açıkladı.³⁶ Kendisinden kopan örgütün saflarına geri dönmesinden ümidini kesmesinin ve HTŞ'nin, Hurrasud-Din örgütüne saldırmasının ardından yaptığı müteakip konuşmalarda Zevahiri'nin HTŞ'ye yönelik söylemi şu nitelemeler etrafında döndü: ahitleri bozan, mücahitlere ihanet eden, cihadı terk eden, demokratik sürece geçen ve Türk laikliğine boyun eğen.³⁷ Bu kopuş, Cevlani'nin -söylemde ve davranışta değişim sürecine girerek, ılımlılaştığını ispatlamaya çalışarak ve İdlid'de mikro-hükümet kurma projesini benimseyerek-HTŞ'ye dönüşmesiyle tamamlandı (28 Ocak 2017). Bu da El Kaide'ye bağlı akımların Cevlani'den koparak 27 Şubat 2018'de

Hurrasud-Din örgütünü kurmalarına yol açtı.³⁸ HTŞ de hemen, -aralarında Nusra Cephesi'nin dini mercii Ürdünlü Sami el-Uraydi'nin de olduğu, ancak daha sonra örgüt içinde bölünmeden korkarak serbest bıraktığı- bu yeni örgütün liderlerini tutuklamaya başladı.³⁹

Cevlani, hem tabanında cihadi akımı temsil noktasında rekabete girmenin tehlikesini hem de cihadi inandırıcılığının bozulmasını ve eski yoldaşlarının teşkil edebileceği derin güvenlik tehdidini idrak etti. Bu yüzden Hurrasud-Din ve (daha sonraları geriye kalanların Ensaru't-Tevhid bayrağı altında toplanacağı) Cundu'l-Aksa gibi paralel cihatçı örgütlere karşı birçok baskı ve tutuklama kampanyasına girişti. HTŞ'nin siyasetini ve Soçi Anlaşması'nı reddeden bu paralel örgütler, "Hurrasul-Müminin/Müslümanları Yüreklendirenler" dairesi altında ittifak kurdular.⁴⁰ Bu örgütler HTŞ'nin askerî üstünlüğünden korkarken, Cevlani de bu örgütlere karşı topyekûn bir kampanyanın HTŞ unsurlarının bağlılığını ve birliğini etkilemesinden korku duyuyordu. Bu yüzden iki taraf uzlaştı; HTŞ, kendi şartlarına boyun eğmesi karşılığında Hurrasud-Din'in varlığını kabul etti ve ona silah sağlamayı taahhüt etti.⁴¹ Hurrasud-Din, -bölünmesine ve önemli sayıda insanı saflarına çekememesine veya yeni yabancı

Ancak HTŞ'nin pragmatik dönüşümlerine devam etmesi, güvenilirliğini yitirmesi ve cihatçı çevrelerle ilişkilerinin bozulması, ayrıca son çatışmalarla birlikte üstün askerî kuvvet imajının yıkılması ve özellikle de el-Kaide'ye bağlı yabancı savaşçılar hedef alan sessiz suikastlar savaşını sürdürmesi bir arada düşünüldüğünde, örgütün yabancı savaşçılar kartını kontrol edebilmesini sınırlandırdığı gibi, bu kartı HTŞ aleyhine de çevirdi

gönüllüler çekmekte El Kaide örgütünü temsilinden yararlanamamasına rağmen- cihatçı akımlar arasında Cevlani'nin siyasetini reddeden ana tehdit ve alternatif olarak kaldı.

Yukarıda bahsi geçenlere ek olarak bir de İdlib'de daha küçük silahlı gruplar var ve çoğu, HTŞ'nin yerel gruplarla çatışmasından kendisini uzak tutmayı tercih etse de pozisyonları HTŞ'ninkinden farklılaşıyor. Mesela Arap savaşçılar arasından Ürdünlüler HTŞ ile Hurrasud-Din arasında bölündü ve her iki örgütün liderliğinde de Ürdünlüler mevcut.⁴² Suudi ve Körfez ülkelerinden savaşçıların çoğu, HTŞ ile Ahraru'ş-Şam arasındaki çatışmalardan bu yana tarafsız kalmayı tercih etti.⁴³ Bunda şer'i ofise geldikten sonra HTŞ'yle açık bir ihtilafa düşen Abdullah el-Muheysini'nin büyük bir etkisi var.⁴⁴

Asyalı savaşçılar arasında da aynı kırılganlık ve çeşitlilik söz konusu. Mesela Özbek savaşçıların Buhari Taburu, Ahraru'ş-Şam'a (Ulusal Kurtuluş Cephesi'ne) yakın sayılıyor. HTŞ, içinde Türkistanlı bir grubu barındırmakla birlikte, Türkistan İslam Partisi'yle ilişkisi farklı; daha evvel silahlı gruplara karşı birlikte savaş verseler de bu parti hiçbir zaman HTŞ'ye biat etmedi. HTŞ ile cihatçı gruplar arasındaki ihtilaftan sonra veyahut HTŞ ile Ankara arasında keskin bir ihtilafın patlak vermesi hâlinde pozisyonlarını onunla örtüştürmesi muhtemel değil.

İlimliliğini ispat ve yerleşme politikalarına rağmen HTŞ, Hurrasud-Din'le ilişkilerinde ihtilafların baş göstermesinin ardından, yabancı savaşçılar arasında kendisine bir taban oluşturmayı arzuladı. Suriyeli olmayan cihatçı liderler ve dini otoritelerden HTŞ'yi destekleyen beyanlar geldi;⁴⁵ ancak bunların büyük bir oranı, son dönemde HTŞ ve lideri Cevlani'ye ilişkin konumlarını değiştirdi.

Önceki dönemde -ilki Hurrasud-Din'den kopanların bir toplantısını⁴⁶ ve ikincisi Ensaru't-Tevhid kamplarını⁴⁷ hedef alan- İdlib'e yönelik Amerikan saldırılarına gelince, bu saldırılar bir yandan cihatçı çevrelerde HTŞ'nin itibarını yitirmesini pekiştirdi, diğer yandan HTŞ'nin terör örgütleri kategorisi dışında olduğuna ve İdlib'deki hâkimiyetinin uluslararası kabul görebileceğine dair kanaatini güçlendirdi.

HTŞ'nin yeni ılımlı imajını dışarıda pazarlamak için başlangıçta yabancı cihatçılarla ilişkilerinden güçlü bir kart olarak istifade ettiği, kendisini güvenilir bir taraf ve aynı zamanda

Ankara için HTŞ'yle askerî bir çatışmaya girmek, İdlib'deki kuvvetlerini ve misyonunu tehlikeye atacağından, bir öncelik değil gibi görünüyor. Ayrıca savaşçıların ekseriyeti Suriyeli olan bu örgütle savaşa tutuşmanın, Türk kuvvetlerinin konuştuğu İdlib'de yerel halkla ilişkileri olumsuz etkilemesinden korkuluyor

kaderleriyle ilgili uluslararası uzlaşmaya varılıncaya kadar onları kontrol altında tutabilecek bir güç olarak sunduğu vurgulanmaya değer. Ancak HTŞ'nin pragmatik dönüşümlerine devam etmesi, güvenilirliğini yitirmesi ve cihatçı çevrelerle ilişkilerinin bozulması, ayrıca son çatışmalarla birlikte üstün askerî kuvvet imajının yıkılması ve özellikle de el-Kaide'ye bağlı yabancı savaşçıları hedef alan sessiz suikastlar savaşını sürdürmesi⁴⁸ bir arada düşünüldüğünde, örgütün yabancı savaşçıları kontrol edebilmesini sınırlandırdığı gibi, bu kartı HTŞ aleyhine de çevirdi.

Rus-Türk Uzlaşları

ilan edilen Soçi Anlaşması HTŞ'yle savaşılmasından veya örgütün lağvedilmesinden bahsetmese de "terör örgütleriyle savaş" maddesi Rusya'nın Hama ve İdlib'de askerî operasyonlarına devam etmesi için bir bahane oldu. İdlib'de son çatışmanın akabinde toplanan 16 Eylül tarihli üçlü zirvede "HTŞ'nin bölgedeki varlığını artırması karşısında ciddi endişe" dile getirilirken "İŞİD'i ve Nusra Cephesi'ni ortadan kaldırmak için iş birliğini sürdürme" formülü yazıya geçti.⁴⁹ Bu da -fiili konumunun bir yansıması olmasa bile- açıklama düzeyinde Rusya'nın HTŞ'ye karşı operasyonuna Türkiye'nin onay vermesi anlamına geliyor. HTŞ'nin varlığı İdlib dosyasında Ankara için bir yük olsa da ve örgütün varlığını veya onunla iş birliğini veyahut ılımlılaştırdığını kabul eden hiçbir açıklama yayımlanmasa da Türkiye, HTŞ'yle çatışmaktan kaçındı ve Türk kontrol noktalarının İdlib'e girmesi önceliğini örgüt eşliğinde gerçekleştirmeyi tercih etti.

Ankara için HTŞ'yle askerî bir çatışmaya girmek, İdlib'deki kuvvetlerini ve misyonunu tehlikeye atacağından, bir öncelik değil gibi görünüyor. Ayrıca savaşçıların ekseriyeti Suriyeli olan bu örgütle savaşa tutuşmanın, Türk kuvvetlerinin konuştuğu İdlib'de yerel halkla ilişkileri olumsuz etkilemesinden korkuluyor. Böyle bir durum muhaliflerin bölgeyi savunma imkanını da zayıflatacaktır ki Ankara, HTŞ'yi bitirmenin İdlib'e yönelik Rus operasyonlarının sonu anlamına geleceğine de inanmıyor.

Hiç şüphesiz Hama çatışmalarında HTŞ'nin -kendisini İdlib'e hâkim, üstün askerî kuvvet olarak pazarlamasını zaafa uğratan- askerî performansı, Ankara'nın örgütün gerçek gücü ve etkisi konusundaki değerlendirmelerini etkiledi. HTŞ'nin Türk baskılarına meydan okuyabilme gücünü de zayıflattı. Dahası, içeride halkın gösterileri ve cihadi akımlar ile silahlı grupların öfke ve dargınlığı gibi bir dizi baskıya maruz kaldı.

Ancak Ankara'nın HTŞ'ye karşı doğrudan -veya müttefiki olan muhalif savaşçı gruplar üzerinden- bir savaşa kalkışma ihtimali hâlâ sınırlı; hele de Rusların yeniden operasyon başlatma riski devam ederken... Ancak Ankara'nın bu son durumu İdlib'de HTŞ'nin ve Kurtuluş Hükümeti'nin hâkimiyetini zayıflatmak için kullanması mümkün; özellikle de bölgeye yeni aktörlerin (Ulusal Ordu'nun) girişi ve eski aktörlerin (Ulusal Kurtuluş Cephesi'nin) yeniden etkili olmasıyla birlikte...

HTŞ içinde bölünmelerin artması ve Hurrasud-Din örgütünün yükselmesi; Ankara ve Washington'ın İdlib'de terörle savaş kartını yeniden ele alması ve istediğinde Ankara'nın HTŞ'ye daha fazla baskı uygulaması için faydalı olacaktır.

Sonuç: Beklentiler ve Dönüşüm

HTŞ liderliği, İdlib'de hâkimiyetinin kabulü ve gücünün değerlendirilmesi noktasında -gerek halk düzeyinde gerek cihatçı çevrelerde gerekse dışarıda- genel bir geriye gidiş olduğunun farkında. Özellikle ticari kaynaklar üzerinde tekel kurmasına karşı yerel halkın, muhalif grupların ve cihadi akımların öfkesi giderek artıyor.

Bu nedenle HTŞ genel imajını düzeltmek için hemen harekete geçti ve Cevlani, desteklerini kazanmak için din adamları, tüccarlar ve medya mensupları ile birçok buluşma gerçekleştirdi.⁵⁰ HTŞ de Hama çatışmalarındaki kayıpları ve hasımlarının "mücahitlerin safını bölme" girişimleri hakkında açıklamalar yayımladı ve reformlar yapma ve bir izleme-denetleme komitesi kurma sözü verdi.⁵¹

Bununla birlikte HTŞ gücünün de farkında. Soçi Anlaşması'ndan sonra İdlib'deki kontrolüyle HTŞ, -gerek devrimci gerekse cihatçı hasımlarının kendisine karşı askerî seçenekten vazgeçtiğini görerek- (cihatçı bir silahlı grup olarak) askerî güce ve ideolojiye dayanmaktan İdlib'de yayılan bir iktisadi, kurumsal ve güvenlik ağına dönüştü. HTŞ, hiçbir zaman halk desteğini kazanamadı. Bu yüzden HTŞ'nin en büyük korkusu, yerelden yükselen tehditler değil, Türkiye'nin kendisine karşı tutumunu değiştirmesi veya Rus operasyonunun -kendisini tüketebilecek veya varlığını tehdit edebilecek şekilde- yeniden başlaması. Bu durumda ılımlılaştırma siyasetinin başarısız olması, HTŞ'yi azami gücünü kullanmaya ve cihatçı ağlarla ittifaka ve radikal söyleme geri dönmeye sevk edebilir.

Bu nedenle -Türkiye'nin konumunda kararlı ve keskin bir dönüş yaşanmazsa- HTŞ'nin yakın gelecekte kendisini lağvetmesi veya yeni bir yapıya dönüşmesi beklenmiyor. Ankara, terör örgütleriyle savaşı vurgulayan üçlü Astana buluşması çerçevesinde ortak tutum dışında, son açıklamalarında böyle bir ipucu vermedi. Ankara sınırlı güvenlik operasyonlarına başvurabilir veya HTŞ liderliğine baskı çerçevesinde iç ayrılıkları kışkırtabilir; ama İdlib'de Fırat Kalkanı veya Zeytin Dalı gibi bir askerî harekâta girişmesi uzak bir ihtimal. Bu durumda, ister çatışmasızlık hâli devam etsin isterse İdlib'deki savaş yeniden başlasın, HTŞ'nin daha da gerileyeceği, iç bölünmeler yaşayacağı ve örgütü boğma girişimlerinin artacağı aşikâr.

Referanslar

- 1- Ahmad Abazid, "كيف انهارت حركة أحرار الشام", Toran Araştırmaları Merkezi, 9.8.2017, <http://bit.ly/2koXjw7>
- 2- "الجيش التركي يعلن بدء إقامة «مراكز مراقبة» في إدلب السورية", France 24, 13.10.2017, <http://bit.ly/2m1NuF6>
- 3- "جبهة النصرة: انسحبنا من بعض نقاطنا بريف حلب", Eldorar Alshamia, 10.8.2015 <http://bit.ly/2kx7RcG>
- 4- "فتح الشام تحرّم التعاون مع تركيا وأمريكا في معارك ريف حلب", Alsouria.net, 23.9.2016 <http://bit.ly/2m40o5s>
- 5- "هكذا بررت فتح الشام تصعيدها ضد فصائل بشمال سوريا", Arabi 21, 25.1.2017, <http://bit.ly/2mbpOFT>
- 6- "بيان مجلس فتوى تحرير الشام حول الأستانة", Syrianoor, 14.5.2017, <http://bit.ly/2kRIAvg>
- 7- Akil Hüseyin, "نازلة التدخل التركي بني الولاء للكفار والمضطر للمحظور", Almodon, 9.10.2017, <http://bit.ly/2mrGgKF>
- 8- "41 منطقة تسيطر عليها تحرير سوريا جنوبي إدلب", Enab Baladi, 28.2.2018, <http://bit.ly/2kXmaYh>
- 9- "ستة بنود تهيئ اتفاق إدلب", Enab Baladi, 25.4.2018, <http://bit.ly/2kNACCg>
- 10- "11 فصيلاً عسكرياً يتوحدون تحت اسم الجبهة الوطنية للتحرير", Syria TV, 28.5.2018, <http://bit.ly/2m1bd8m>
- 11- "اندماج أكبر الفصائل العسكرية في الجبهة الوطنية للتحرير", Syria TV, 1.8.2018, <http://bit.ly/2kuSW2F>
- 12- "قمة سوتشي والفتوى التركي يجنبا إدلب كارثة إنسانية", Anadolu Ajansı, 19.9.2018, <http://bit.ly/2kuj7Xp>
- 13- "هيئة تحرير الشام توضح موقفها من اتفاق سوتشي حول إدلب", Syria TV, 14.11.2018, <http://bit.ly/2kCJRVI>
- 14- "هيئة تحرير الشام تشكل 3 جيوش في إطار ترتيب صفوفها بالشمال السوري", Suriye İnsan Hakları Gözlemevi, 30.9.2018, <http://bit.ly/2mTZGbz>
- 15- "التركي ينسحب من كامل مناطق سيطرته غرب حلب لصالح تحرير الشام", Syria TV, 5.1.2019, <http://bit.ly/2mv6Suh>
- 16- "أسباب انهيار الجبهة الوطنية للتحرير والسيناريوهات المتوقعة لشمال سوريا", Syria TV, 11.1.2019, <http://bit.ly/2m2AkYi>
- 17- "هيئة تحرير الشام تسيطر على منطقة إدلب بعد اتفاق وقف إطلاق النار", France 24, 10.1.2019, <http://bit.ly/2m29OpW>
- 18- "معارك إدلب حماة هجوم معاكس يوجع النظام السوري", Alaraby Aljadid, 8.6.2019, <http://bit.ly/2m9Owi4>
- 19- "أستانة 31 توافق على وقف إطلاق النار في إدلب", Alaraby Aljadid, 2.8.2019, <http://bit.ly/2kL2Ttr>
- 20- "النظام يسيطر على مدينة خان شيخون بمحافظة إدلب", France 24, 21.8.2019, <http://bit.ly/2kzSzE8>
- 21- "تحرير الشام تواصل عمليات الاعتقال في جبل الزاوية بإدلب", Shaam Network, 30.6.2017, <http://bit.ly/2m9PA5w>
- 22- "Silahlı gruplara yakın medya kaynakları, HTŞ'nin Han Şeyhun ve komşu Tel en-Nimr bölgesinden Türk askerî konvoylarının İdlib'in güneyine doğru yola çıkmasından saatler önce geri çekildiğine ve bunun da konvoyun düşmeden kısa süre evvel Han Şeyhun'a ulaşmasını engellediğine işaret ediyor. Konuyla ilgili bkz. "تفاصيل الساعات الأخيرة قبيل سقوط خان شيخون في ريف إدلب", Nedaa Syria, 11.9.2019, <http://bit.ly/2mxkUf3>
- 23- "تحرير الشام تشكّل لجنة رقابة علياً", Qasioun Haber Ajansı, 13.9.2019, <http://bit.ly/2kuPRO8>
- 24- "حكومة الإنقاذ في إدلب ذراع هيئة تحرير الشام لارتكاب الانتهاكات", Alaraby Aljadid, 24.11.2018, <http://bit.ly/2mlkWPw>
- 25- "تجميد الدعم الأوروبي يهدّد استمرار مراكز صحية في إدلب", Syria TV, 30.7.2019, <http://bit.ly/2mmnZhy>
- 26- "نداء سوريا تحاور المشرف العام على حملة «ارم معهم بسهم»", Nedaa Syria, 23.5.2019, <http://bit.ly/2m62MbK>
- 27- "من هو أبو العبد أشداء آخر مغادري مركب تحرير الشام", Syria TV, 11.9.2019, <http://bit.ly/2mncdUb>
- 28- "HTŞ ile Ahraru-Şam örgütü arasında Temmuz 2017'deki çatışma sırasında sızan ses kaydı için bkz. <https://twitter.com/abazeid89/status/889097701975093248>
- 29- Telegram uygulaması üzerinden Muhammed Naci (Ebu'l-Yakzan el-Misri) kanalı, <https://t.me/mnagui/4830>
- 30- "الرئيس السابق للمحكمة العسكرية في تحرير الشام يسرب تفاصيل اجتماع", Nedaa Syria, 28.9.2019, <http://bit.ly/2orcd6O>
- 31- Telegram uygulaması üzerinden Betül Cündiyye (Ola eş-Şerif) kanalı, <https://t.me/drolatele/546>
- 32- Telegram uygulaması üzerinden Talha el-Mesir (Ebu Şuayb el-Misri) kanalı, <https://t.me/abosheab/108>
- 33- 3., 4., 5., 6. ve 7. dipnotlara bakınız.
- 34- "تراجع الشعبية والفساد الإداري والمالي.. قيادي بارز في هيئة تحرير الشام يصارح الشعب", Nedaa Syria, 9.9.2019, <http://bit.ly/2meLEki>
- 35- Araştırmacı Ahmad Abazid'in özel kaynakları.
- 36- Ahmad Abazid, "جبهة النصرة والمرحلة التركية.. تحولات دائمة ومصائر قلقة", Alaraby Aljadid, 26.10.2017, <http://bit.ly/2mzLc0d>
- 37- "الظواهري يفتح النار على النصرة", Arabi 21, 28.11.2017, <http://bit.ly/2mL84tB> ve "الظواهري يهاجم الهيئة والجولاني ويلمح لهذا الأمر", Arabi 21, 6.2.2019, <http://bit.ly/2l4Gall>
- 38- Hasan Ebu Heniyye, "حراس الدين وتكيفات القاعدة في سوريا", 11.3.2018, <http://bit.ly/2m6rkkU>
- 39- "تحرير الشام تطلق سراح العريدي", Qasioun Haber Ajansı, 12.1.2017, <http://bit.ly/2l3RYKW>
- 40- Hasan Ebu Heniyye, "صراعات الجهادية في إدلب", Arabi 21, 10.2.2019, <http://bit.ly/2k8BovrK>

- 41- "دائم أم مؤقت؟" Arabi 21, 11.2.2019, <http://bit.ly/2l442fc>
- 42- Ürdünlü en önemli liderlerden olan HTŞ'nin özel kuvvetler komutanı Ebu Hüseyin el-Ürdüni'nin asıl ismi Abdurrahman Hüseyin el-Hatib'dir. Filistin asıllı bir Ürdünlü genç olup Amman'da Ürdün Üniversitesi Tıp Fakültesinde öğrenciyken 2013'te Suriye'ye gitti (Araştırmacının özel kaynaklarından bir bilgidir).
Hurras ed-Din örgütünün en önemli Ürdünlü liderleri şunlardır: Ebu el-Kasım el-Ürdüni, Sami el-Uraydi ve -örgütü terk edip 2018 sonunda öldürüleceği Deraa'ya gidene kadar- İyad et-Tubasi (Ebu Culeybib).
- 43- Ahmed Abazid, "جبهة النصرة والمرحلة التركيبية.. تحولات دائمة ومصائر قلقة", Alaraby Aljadid, 26.10.2017, <http://bit.ly/2mzLc0d>
- 44- "عبد الله المحيبي يعلن استقالته من هيئة تحرير الشام" Smart News, 11.9.2017, <http://bit.ly/2lgNNvr>
- 45- "مقاتلون أجنب يؤيدون تحرير الشام في إدلب" Almodon, 6.2.2019, <http://bit.ly/2mki8JJ>
- 46- "القوات الأمريكية تقصف اجتماعاً لقادة جهاديين في شمال إدلب" France 24, 1.7.2019, <http://bit.ly/2kJdCUJ>
- 47- "البنتاغون: قواتنا استهدفت منشأة تابعة للقاعدة في سوريا" Deutsche Welle, 31.8.2019, <http://bit.ly/2mJMJ3D>
- 48- 26 Nisan 2018 ve 1 Ocak 2019 arasında 45'i yabancı savaşçı olmak üzere toplamda 420 suikast yapıldı. Bkz. "اغتيالات متجددة ضمن محافظة" إدلب Suriye İnsan Hakları Gözlemevi, 7.1.2019, <http://bit.ly/2mGTaEx>; ayrıca bkz. "مناطق المعارضة خلال الفترة الممتدة من شباط حتى تموز" 9١٠٢, Omran Araştırmalar Merkezi, 17.9.2019, <http://bit.ly/2lhVbH5>
- 49- "البيان الختامي لقمّة أنقرة يشدّد على وحدة سوريا والتمسك بمبادئ الأمر المتحدة" Anadolu Ajansı, 16.9.2019, <http://bit.ly/2lelqgo>
- 50- "الجولاني يعقد اتفاقاً مع مشايخ الأوقاف في إدلب" Nedaa Syria, 17.9.2019, <http://bit.ly/2kAzSQL>
- 51- "تحرير الشام تشكّل لجنة رقابة عليا" Qasioun Haber Ajansı, 13.9.2019, <http://bit.ly/2kuPRO8>

YAZAR HAKKINDA

Ahmad Abazid, Suriye devrimi, sahada çatışan gruplar ve diğer entelektüel meseleler hakkında birçok makalesi yayımlanmış Suriyeli bir aktivist ve yazardır.

AL SHARQ FORUM HAKKINDA

Al Sharq Forum, amacı; Şark bölgesi halklarının siyasal gelişimi, sosyal adalete kavuşması ve ekonomik refaha erişmesi için uzun vadeli stratejiler geliştirmek olan, bağımsız ve uluslararası bir kuruluştur. Al Sharq Forum, bu hedefini; demokratik katılım ideali, bilinçli vatandaşlık, çok taraflı diyalog, sosyal adalet ve kamu yararını gözeterek araştırmaları teşvik ederek gerçekleştirmektedir.

Adres: İstanbul Vizyon Park A1 Plaza Kat:6
No.:68 34197 Bahçelievler / İstanbul / Türkiye
Telefon: +90 212 603 18 15
Faks: +90-212-603 1665
E-posta: info@sharqforum.org

sharqforum.org

SharqForum /

الشرق
منتدى

ALSHARQ FORUM